

Beleggers op hete kolen

Een kritische doorlichting van de klimaatfondsen op de Belgische markt

Bram Claeys
Anton Gerits
David Heller
Inez Louwagie
Sam Van den plas

Groene fondsen, duurzame fondsen, en zelfs specifieke 'klimaatfondsen' zijn in. Maar wat heet 'groen'? Welke investeringen verdienen hun groene etiket en welke niet? Welke investeringen dragen écht bij tot oplossingen voor het klimaatprobleem?

mei 2008

Inhoudstafel

---

1. Inleiding	3
Klimaatverandering: een groeiende zorg	3
Beleggen in klimaatverandering en hernieuwbare energie	3
Het kaf en het koren	3
2. Onderzoek en aanbevelingen	4
Onderzoek	4
De onderzochte aanbieders van fondsen	4
Aanbevelingen per fonds	5
3. Wat heet duurzaam?	6
Duurzaamheidsniveau van technologieën	6
Duurzame technologieën	7
Discutabele technologieën	9
Niet duurzame technologieën:	13
Controversiële praktijken in de portefeuilles	15
4. Thematische beleggingsfondsen per aanbieder	17
KBC	17
Fortis	19
Triodos	20
Van Moer Santerre	21
Dexia	22
Delta Lloyd	23
5. Bijlagen	24
Bijlage 1: Soorten klimaat- en alternatieve energie fondsen	24
Bijlage 2: Eindnoten	25

met dank aan Luc Weyn, Mathias Bienstman en Leontien Aarnoudse, Netwerk Vlaanderen
layout yichalal
vu Kristien Vermeersch, Netwerk Vlaanderen, Vooruitgangstraat 333/9, 1030 Brussel

1. Inleiding

Klimaatverandering: een groeiende zorg

Wetenschappers zijn het erover eens dat de wereldwijde stijging van de temperatuur onder de 2°C (ten opzichte van het preïndustrieel niveau) moet gehouden worden, om de desastreuze gevolgen van de klimaatverandering te beperken. Deze doelstelling, die door de EU onderschreven wordt, kan enkel bereikt worden door de uitstoot van broeikasgassen drastisch en snel te verminderen: de wereldwijde uitstoot moet minstens gehalveerd worden tegen 2050. De geïndustrialiseerde landen moeten, gezien hun historische schuld en hun huidige emissieniveau, hun uitstoot van broeikasgassen met minstens 30% verminderen tegen 2020 en met 80% tegen 2050. Dit zal ontwikkelingslanden, die nu nog vrij lage emissies hebben, toelaten hun uitstoot per inwoner nog lichtjes te verhogen in functie van hun economische ontwikkeling.

In de media is er bovendien het laatste jaar een groeiende aandacht ontstaan voor het klimaatprobleem en het energievraagstuk. De film van Al Gore 'An Inconvenient Truth' heeft deze aandacht zeker aangewakkerd. Door de druk vanuit de publieke opinie zijn bedrijven uit alle economische sectoren immers verplicht om te communiceren over de manier waarop zij hiermee omgaan. Grotere beursgenoteerde bedrijven schenken in hun jaarrapporten effectief aandacht aan de inspanningen die ze hebben geleverd om hun CO₂-uitstoot te beperken. Ondernemingen willen zo de stakeholders (investeerders, klanten, overheid,...) overtuigen van hun goede bedoelingen.

Beleggen in klimaatverandering en hernieuwbare energie

Als antwoord op dit toegenomen bewustzijn inzake het klimaatprobleem, lanceerden verschillende financiële instellingen de afgelopen jaren beleggingsproducten die hierop inspelen. Het gaat dan meestal over beleggingsfondsen die focussen op

een deelthema, zoals hernieuwbare energie of milieutechnologie. In deze fondsen worden dan bedrijven opgenomen die sterk scoren op dat deelthema, of hier een hoofdactiviteit van maken.

Deze producten genieten een ruime belangstelling van de belegger, die met deze belegging hoopt twee vliegen in één klap te kunnen slaan: zélf bijdragen tot de strijd tegen de klimaatverandering, en tegelijkertijd ook nog een mooi rendement realiseren.

Het kaf en het koren

Klanten die willen beleggen met aandacht voor het milieu, hebben recht op eerlijke producten. Investerings waarmee zij bijdragen tot oplossingen voor het klimaatprobleem, zonder schade aan te richten op milieuvlak of op een ander domein. Omdat de klant niet zelf de controle kan doen van het groene gehalte van de investeringen in een fonds, heeft de aanbieder een grote verantwoordelijkheid in de invulling van dit fonds en moet deze bovendien een maximale transparantie bieden. Banken die fondsen op de markt brengen onder de term 'duurzaam', 'groen' of 'klimaatvriendelijk', kunnen dit alleen doen als dat product ook daadwerkelijk investeert in bedrijven die een voortrekkersrol spelen op vlak van milieu en geen contraproductieve activiteiten ontwikkelen.

Onze taak als NGO's bestaat erin om de samenstelling van deze fondsen kritisch te bestuderen, enerzijds om de financiële wereld waar nodig op zijn verantwoordelijkheid te wijzen, en anderzijds om de belegger te 'wapenen' in zijn zoektocht naar een ethische en milieuvriendelijke bestemming van zijn geld.

Dit onderzoek toont aan dat de meeste fondsen met een groene stempel oprechte inspanningen leveren om te investeren in échte duurzame bedrijven. Maar helaas zijn er ook fondsen op de markt die niet voldoen aan de voorwaarden om onder de noemer 'klimaatfonds' of 'groen' fonds op de markt te worden gebracht, of die door een gebrek aan uitsluitingscriteria of transparantie een kans missen om een volwaardig alternatief te zijn.

2. Onderzoek en aanbevelingen

Onderzoek

Duurzame of niet-duurzame technologieën

Om als klimaatfonds te worden op de markt gebracht, volstaat het niet dat er bedrijven in zitten die zich enkel onrechtstreeks of via een deelactiviteit bezig houden met klimaatoplossingen. Een fonds dat zich profileert als klimaatfonds, of onder de term 'groen' of 'duurzaam' de verwachting wekt een positieve bijdrage te leveren, mag best een pioniersrol vervullen. Dit wil zeggen dat het fonds specifiek moet investeren in voortrekkers in de sector van klimaatoplossingen.

Om hier duidelijkheid in te scheppen, stelden we een overzicht samen van technologieën en activiteiten die onder deze categorieën thuis horen: 'duurzame technologieën' en 'niet duurzame technologieën', vallen activiteiten die niet thuishoren in een fonds dat zich profileert als klimaatfonds en/of onder de noemer 'duurzaam' of 'groen' wordt verkocht.

Een vergelijking van een aantal spelers binnen de categorie 'niet-duurzame technologieën', en de lijst van bedrijven waarin de onderzochte fondsen investeren, levert een verontrustend beeld op. Zo hebben verschillende fondsen posities in producenten van kernenergie en bedrijven die om andere reden in opspraak zijn gekomen.

Criteria voor Maatschappelijk Verantwoord Investeren

Een fonds dat zich profileert als 'duurzaam', moet dit label ook waard zijn. Hoe wordt deze term geconcretiseerd? Wordt rekening gehouden met criteria voor Maatschappelijk Verantwoord Investeren (MVI) bij de selectie van bedrijven? Een bedrijf kan immers een voorloper zijn wat betreft investeringen in alternatieve energie, maar tegelijkertijd een loopje nemen met de mensenrechten in bepaalde landen.

In zoverre hier informatie over was, is ook dit aspect onderzocht en worden een aantal mogelijke controverses aangekaart.

Transparantie

Het is niet steeds even gemakkelijk te achterhalen in welke bedrijven nu effectief wordt geïnvesteerd, een probleem van transparantie dus. Alhoewel we hier al dienen te vermelden dat er zeker banken zijn die serieuze inspanningen leveren op dat vlak, maar er ook concurrenten zijn die zeer karig zijn met deze informatie. Dit werd ook in rekening gebracht bij de evaluatie van de fondsen.

De onderzochte aanbieders van fondsen

Onder meer de volgende financiële instellingen / vermogensbeheerders hebben de voorbije jaren thematische producten ontwikkeld die trachten tegemoet te komen aan de groeiende zorg om het klimaat:

- » KBC
- » Fortis
- » Triodos
- » Van Moer Santerre
- » Dexia
- » Delta Lloyd

Dit onderzoek is afgesloten december 2007. De lijst is niet limitatief, aangezien het aanbod aan dergelijke fondsen blijft uitbreiden, en er nog meer spelers op deze markt komen.

In een volgend hoofdstuk worden de verschillende ontwikkelde producten besproken. Sommige banken ontwikkelen eerder open themafondsen, terwijl andere zich meer profileren op de gestructureerde themafondsen, of een combinatie van beide.

Aanbevelingen per fonds

Duurzame 'groene' fondsen

Wat betreft de groene fondsen die door de banken als duurzaam worden aangeboden, stellen we verschillen vast qua invulling. We vatten de belangrijkste bevindingen samen en duiden aan waar ruimte is voor verbetering. De volgorde van de fondsen duidt een zekere 'ranking' aan, volgens de graad van duurzaamheid van het fonds, te beginnen met het fonds dat het beste scoort.

Triodos Values Pioneer Fund.

TVPF heeft een degelijke afbakening van welke bedrijven echt duurzaam zijn en dus in een groen fonds thuishoren. Hierdoor worden controverses in belangrijke mate uitgesloten. Een minpunt aan dit fonds is evenwel dat de uitsluitingscriteria een opening laten voor niet-duurzame biobrandstoffen. Zolang er geen bindend certificatiesysteem gehanteerd wordt door biobrandstofproducenten, passen ze volgens ons niet in een duurzame portefeuille. Triodos meldt wel dat ze een onderzoek hebben lopen om hun standpunt ten aanzien van biobrandstoffen te evalueren.

Clean Energy van Van Moer Santerre.

De geselecteerde ondernemingen pionieren bijna allen op het vlak van duurzame technologieën. Clean Energy hanteert ook uitsluitingscriteria. Deze zijn evenwel niet geheel sluitend. Kernenergie wordt uitgesloten, maar niet voor 100%. Een beperkte betrokkenheid wordt aanvaard. Dit verklaart de aanwezigheid van een bedrijf dat voor een beperkt deel van zijn omzet essentiële onderdelen voor kerncentrales levert. De gehanteerde interpretatie van de criteria zorgt ook voor de aanwezigheid van een bedrijf dat in opspraak is omwille van activiteiten die in tegenspraak zijn met het internationaal recht.

Duurzame groene fondsen van KBC

Het betreft hier zowel de compartimenten Alternative Energy en Climate Change van KBC Eco Fund, als de gestructureerde producten KBC Equiselect Climate Change. Duurzame technologieën zijn goed vertegenwoordigd.

Toch twee belangrijke kanttekeningen:

- » Enerzijds zijn de toegepaste Maatschappelijk Verantwoord Investeren-criteria minimaal, hetgeen tot uiting komt in de aanwezigheid van bedrijven met controverses in het beleggingsuniversum.
- » Anderzijds vormt kernenergie vooralsnog geen uitsluitingscriterium voor KBC, hetgeen wij als milieubeweging niet kunnen goedkeuren. Verderop

sommen wij een tiental redenen op om niet meer in kernenergie te investeren.

Wat wel pleit voor de aanpak van KBC, is de grote openheid bij het beleid inzake duurzame beleggingsfondsen. Hier loopt KBC vër vooruit op de andere grootbanken.

Fortis L Fund Equity Environmental Sustainability World.

Dit fonds belegt - als we naar de voornaamste posities kijken - waarschijnlijk voor het grootste deel in duurzame technologieën. Maar een gebrek aan transparantie over de totale portefeuille ontsiert het fonds. Dat het beleggingsuniversum niet bekend gemaakt wordt is opmerkelijk, aangezien dat voor andere duurzame fondsen van Fortis, zoals Altervision, wel gebeurt. Ook de gebruikte uitsluitingscriteria zijn zwak. Technologieën zoals kernenergie en andere controverses kunnen zo het fonds binnenkomen.

Fondsen Delta Lloyd.

Het Milieutechnologie Fonds en het New Energy fonds werden vroeger onder de noemer duurzaam, nu onder de noemer milieubewust, aangeboden. Het nuanceverschil zal de doorsnee belegger allicht ontgaan. Ons is alvast niet ontgaan dat voor Delta Lloyd milieubewust investeren, investeren in biobrandstoffen en betrokkenheid bij de wapenindustrie kan inhouden.

Gewone 'groene' fondsen

Daarnaast lanceren zowel Fortis (Fortis Green Notes) als Dexia (Dexia Clickinvest B ...) regelmatig groene themafondsen met kapitaalbescherming (= gestructureerde producten).

Alhoewel Fortis noch Dexia deze producten promoten als groene fondsen, hanteren beide banken in de voorstelling van deze producten wel een terminologie die doet vermoeden dat de belegger investeert in groene bedrijven.

Wie de inhoud van deze fondsen gaat bestuderen, komt er echter al gauw bij uit dat verschillende van deze bedrijven actief zijn in sectoren zoals kernenergie en biobrandstoffen, en deze fondsen dus minder duurzaam zijn dan ze laten vermoeden.

3. Wat heet duurzaam?

Duurzaamheidsniveau van technologieën

Juiste prioriteiten

Een energiebeleid ter reductie van broeikasgassen moet in de eerste plaats gericht zijn op energiebesparing en energie-efficiëntie. Een aanzienlijke vermindering van de energieconsumptie is prioritair en bovendien het meest kostenefficiënt.

In aanvulling daarop moet de energievoorziening gebaseerd worden op hernieuwbare energie. Energie uit wind en zon is hiervoor onontbeerlijk, naast bijvoorbeeld biomassa, waterkracht, en andere ...

Op basis van de expertise van de milieupartners in dit dossier kunnen we een olijsting maken van technologieën waarin momenteel geïnvesteerd wordt. We onderscheiden drie niveaus om deze technologieën te klasseren.

Duurzame technologieën

Dit zijn de technologieën waarover er consensus is in de milieubeweging dat investeringen hierin duurzaamheid bevorderen; hierin kan m.a.w. niet genoeg geïnvesteerd worden.

- » Energie-efficiëntie
- » Windenergie
- » Zonne-energie
- » Geothermie
- » WKK-centrales (Warmte Kracht Koppeling)
- » Golfslag
- » STEG-centrales
- » Kleinschalige waterkrachtcentrales

Discutabele technologieën

Dit zijn de technologieën die niet zonder meer duurzaam zijn op alle vlakken; investeren hierin kan enkel als voldaan is aan een reeks van ecologische en sociale criteria. Zolang niet aan deze criteria is voldaan, horen bedrijven die zich hierop toeleggen, niet thuis in een duurzaam fonds.

- » Biobrandstoffen
- » Aardgas
- » Kolenvergassing
- » CCS (Carbon Capturing and Storage)

Niet duurzame technologieën

Dit zijn de technologieën waarover er consensus is in de milieubeweging dat investeringen hierin geen duurzaam effect hebben; hierin investeren moet dus ontmoedigd worden. Bedrijven die hierin een belangrijke rol spelen, moeten actief geweerd worden uit fondsen die als duurzaam worden verkocht.

- » Steenkoolcentrales
- » Kernenergie
- » Olie
- » Coal (Gas) to Liquid
- » Grootschalige waterkrachtcentrales

Hierna zullen we van elk niveau van investeringen de betreffende technologieën bespreken, en motiveren waarom deze in dit niveau thuishoren. Waar mogelijk illustreren we de technologie met een bedrijf dat zich hierop profileert.

Duurzame technologieën

Energie-efficiëntie (EE)

Een energiebeleid ter reductie van broeikasgassen moet in de eerste plaats gericht zijn op energiebesparing en energie-efficiëntie. Een aanzienlijke vermindering van de energieconsumptie is prioritaair en bovendien het meest kostenefficiënt.

Heel wat bedrijven ontwikkelen technologieën die zeer energie-efficiënt zijn. Inspanningen inzake energie-efficiëntie zou dus een nieuw criterium moeten worden bij de selectie van bedrijven op basis van duurzaamheid.

Volgens een studie van het Internationaal Energie Agentschap (IEA) kan EE, afhankelijk van het gekozen scenario, tegen 2050 instaan voor 31 tot 53% van de totale vermindering van CO₂ emissie.

Volgens een studie van de Europese Commissie kan de vooropgestelde besparing van 20% van het energieverbruik tegen 2020 (een van de drie zogenaamde 20-20-20 maatregelen) leiden tot een kostenbesparing van minstens 60 miljard euro.

Het energieverbruik in de meest energieverslindende sectoren zoals gebouwen (kantoor en residentieel), industrie en transport, kan drastisch verminderd worden dankzij investeringen in de best beschikbare technologieën, materialen en processen.

sector	Voorbeelden van maatregelen
Gebouwen	Betere isolatie, efficiënte verlichting, verwarming en koelsystemen Energienormen bij de constructie en renovatie, energielabels voor toestellen, ...
Industrie	Efficiëntere motorsystemen, recuperatie van warmte en stoom, inzetten andere brandstoffen, ...
Transport	Zuiniger voertuigen Verminderen van het gebruik van voertuigen door beter openbaar vervoer, heroriëntering van logistieke processen

Windenergie

Windenergie is een van de snelst groeiende vormen van hernieuwbare energieproductie. De technolo-

gie evolueert nog altijd, met nog groter wordende turbines, zeker voor offshore windparken, en omgekeerd ook naar kleine "micro"-windturbines die op huizen en in tuinen kunnen worden geïnstalleerd. Ondertussen heeft men ook meer ervaring opgebouwd met de goede inplanting van turbines, om eventuele geluidshinder en impact op vogels te minimaliseren. Het is op dit moment de meest rendabele hernieuwbare energietechnologie, in staat om significante aandelen in de elektriciteitsproductie te halen.

Zonne-energie

Met zonne-energie kunnen we zowel warm water (zonneboilers) als elektriciteit (fotovoltaïsche panelen) produceren. Dit is een zeer sterk groeiende sector, met veel innovatie en toenemende productie-efficiëntie. Veroorzaakt geen hinder of andere negatieve effecten op het milieu tijdens de energieproductie. De energie die nodig was om de panelen te produceren, is na enkele jaren teruggewonnen. Punt van aandacht is het gebruik van zeldzame metalen, en de verwerking van panelen op het eind van hun levensduur.

Geothermie

Productie van warm water of elektriciteit gebruik makend van de warmte in diepe geologische lagen. Voorlopig nog relatief weinig benut, maar met een zeer groot potentieel. De techniek kent geen negatieve impact op het milieu, en is een vorm van hernieuwbare energieproductie omdat ze gebruik maakt van de aardwarmte. Belangrijkste hinderpaal voor de doorbraak van haar toepassing is naar verluidt op dit moment de exploratiekosten, om geschikte sites te vinden.

Golfslag of getijden

Mechanische productie van elektriciteit met behulp van de golfbeweging in volle zee, of aan de kust (getijden). Deze techniek heeft een zeer

groot potentieel, zeker daar waar er een belangrijk niveauverschil is tussen eb en vloed, of waar de zee grote golven heeft. Verschillende soorten golflaginstallaties zijn in ontwikkeling, en er lopen experimenten voor de kust van Ierland en Spanje. Perfect hernieuwbare energie. De impact op zeefauna zou minimaal moeten zijn.

Kleinschalige waterkrachtcentrales

Waterkrachtcentrales van minder dan 10 MW, die in een rivier worden geplaatst. Kleinschalige installaties kunnen worden gebouwd zonder negatieve impact op de vissen in de rivier, en zonder de nadelen van grote stuwdammen op het vlak van methaangasproductie, landschap en bevolking.

WKK-centrales (WKK = Warmte Kracht Koppeling)

Gelijktijdige productie van zowel elektriciteit als warmte (stoom of warm water) in een installatie, met een gasvormige brandstof. De gekoppelde productie levert een veel efficiëntere energieproductie op in vergelijking met aparte productie. Vandaag meestal in grote industriële installaties, maar met een trend naar kleine installaties (micro-WKK's), die in huizen, appartementen of kantoorgebouwen kunnen worden gebruikt. Meestal worden WKK's aangedreven door aardgas, en dan is het geen hernieuwbare energie. Als ze met biogas worden aangedreven is het wel hernieuwbare energie.

STEG-centrales (STEG = Stoom- en gascentrale)

Efficiënte elektriciteitsproductie door middel van aardgas, met een veel hoger rendement dan klassieke gas- of steenkoolcentrales, omdat de turbine eerst wordt aangedreven met de verbrandingsgassen, die dan nog eens stoom produceren die ook nog eens een turbine aandrijft. Vandaag standaardtechnologie voor nieuwe grote fossiele elektriciteitscentrales.

VESTAS, een voorbeeld uit Scandinavië

Website:	http://www.vestas.com
Activiteit:	Vestas is een Deens bedrijf dat windturbines ontwerpt, produceert en verkoopt. In 2003 fuseerde het bedrijf met de Deense windturbine producent NEG Micon, en vormde zo de grootste windturbine leverancier ter wereld, onder de naam Vestas Wind Systems A/S. Vestas heeft turbines geplaatst in 60 landen en stelt meer dan 11.200 mensen te werk.
Maatschappelijke zetel	Denemarken
Duurzaamheidsbeleid:	Het bedrijf voert een actieve duurzaamheidsbeleid, waarbij het naast milieu, ook veiligheid en sociaal engagement centraal stelt. Het rapporteert in het jaarrapport over de vooruitgang die het daarbij maakt, laat dit onafhankelijk verifiëren, en is bezig om al de vestigingen te laten certificeren in een milieu- (ISO 14001) en een veiligheidszorgsysteem (OHSAS 18001).
Opgenomen in een duurzaamheidsindex:	Ethibel Excellence index

Het Indische bedrijf Suzlon

Website:	http://www.suzlon.com/
Activiteit:	Suzlon Energy is het grootste geïntegreerde windenergie bedrijf ter wereld en op vlak van marktaandeel de grootste producent van windturbines in Azië. Suzlon biedt volledige windenergieoplossingen, waaronder het analyseren van windbronnen, ontwikkeling van windenergie sites, de installatie van de turbines en bijhorende dienstverlening. Suzlon werd opgericht in 1995 en heeft ondertussen operaties in 5 continenten en meer dan 13.000 werknemers van meer dan 14 nationaliteiten. Suzlon is het moederbedrijf van het Belgische Hansen Transmissions, dat marktleider is in de productie van tandwielkasten voor windmolens. Het bedrijf is genoteerd op de National Stock Exchange of India en de Bombay Stock Exchange.
Maatschappelijke zetel	India: Operations Headquarters Nederland: Global Management Headquarters
Duurzaamheidsbeleid:	Suzlon geeft in haar publieke communicatie een engagement op vlak van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen aan dat verder gaat dan liefdadigheid, maar zijn weerslag krijgt in alle aspecten van de bedrijfsvoering (informatie op website bedrijf). Suzlon is opgenomen in verscheidene duurzaamheidsindexen.

Discussabele technologieën

Aardgas¹

Als energiebron heeft aardgas een CO₂-balans die maar de helft van steenkool bedraagt.

Momenteel levert steenkool 23% van de primaire energie in de wereld, terwijl het bijdraagt tot 37% van de globale uitstoot van broeikasgassen.

Aardgas kan deel uitmaken van een middenlange termijn oplossing. Een aantal moderne conventionele steenkoolcentrales kunnen gemakkelijk aangepast worden om over te schakelen naar andere energiebronnen, waaronder aardgas. Deze overschakeling van steenkool naar aardgas levert een onmiddellijke vermindering van CO₂, waardoor er tijd vrijkomt om te investeren in duurzame oplossingen die de CO₂ uitstoot totaal uitschakelen.

Aardgas mag dus niet gezien worden als een lange termijn oplossing, noch mag het de zoektocht naar duurzame oplossingen uitstellen.

Biobrandstoffen²

Omdat dit een complexe materie is, gaan we dieper in op de argumenten pro en contra.

Waarom biobrandstoffen?

Onder de vlag "bio-energie" gaan veel ladingen schuil.

Er bestaan verschillende bronnen van biomassa en technieken om deze biomassa om te zetten naar bio-energie.

- » De zogenaamde 'agrofuels': bio-energie op basis van landbouwgewassen of bosbouw.
- » Organische restfracties (overschot of afval) uit de landbouw, of bedrijven en huishoudens.

En daar kan je op allerlei manieren energie uit halen. Je kunt ze rechtstreeks in energiecentrales inzetten, of ze vergassen of er vloeibare brandstof mee maken. Niettegenstaande de meeste mensen aan biodiesel denken als ze biobrandstof

horen, is die biodiesel dus maar een deel van het verhaal.

Waar die biobrandstof vandaan komt, en wat je er mee doet is juist heel erg belangrijk. Het bepaalt namelijk hoeveel CO₂ je er mee bespaart, wat de andere gevolgen voor het milieu zijn, wat het gevolg ervan is op sociaal vlak, enz.

Energie-efficiëntie

Zoals eerder reeds vermeld, moet een energiebeleid ter reductie van broeikasgassen in de eerste plaats gericht zijn op energiebesparing en energie-efficiëntie. Het is dan ook in de context van een coherent energie- en klimaatbeleid dat bio-energie een plaats kan en moet krijgen, rekening houdend met een realistische inschatting van de mogelijkheden en beperkingen ervan.

In het algemeen vinden we daarom dat je biomassa best inzet in centrale eenheden (elektriciteitscentrales, kleinschalige WKK), en pas in tweede instantie in automotoren. Die zijn immers veel minder efficiënt dan centrale eenheden.

Criteria voor biobrandstoffen

De biobrandstoffen die we inzetten, moeten goed scoren op de volgende criteria:

CO₂-balans:

Biobrandstoffen moeten veel CO₂ vermijden in vergelijking met fossiele brandstoffen, en dat over hun hele levenscyclus.

Toxiciteit, en impact op milieu,

Bij vele biobrandstoffen van de eerste generatie (palmolie, sojaolie) worden op grootschalige plantages vaak pesticiden gebruikt, soms zelfs producten die in westerse landen al lang verboden zijn. Dikwijls krijgen de arbeiders die met de sproeistoffen werken onvoldoende beschermende kledij, wat leidt tot ziektes.

Een ander probleem van overmatig gebruik van sproeistoffen is de bodemverontreiniging, en de

impact de (drink)watervoorziening van de mensen in de regio van de plantages.

Biobrandstoffen kunnen een slechtere impact op de luchtkwaliteit hebben dan fossiele brandstoffen, bijvoorbeeld voor SO₂ en NO_x. Dit is uiteraard ook een punt om mee te nemen in de evaluatie.

Biodiversiteit en landgebruik:

Biobrandstoffen mogen geen onaanvaardbare impact op de natuur hebben, bij ons of in het Zuiden, wat bijvoorbeeld betekent dat we niet willen dat natuurgebieden bij ons, of regenwouden in het Zuiden sneuvelen voor de teelt van biobrandstoffen.

Sociale aspecten:

De arbeidsomstandigheden van de arbeiders in de plantages moeten beantwoorden aan de internationale normen terzake.

Voedselveiligheid:

De energieteelten mogen de lokale voedselvoorziening niet in gedrang brengen, ook niet onrechtstreeks door voedsel onbetaalbaar te maken.

Welke biobrandstoffen?

Het is zeer moeilijk om algemene uitspraken te doen over welke biobrandstoffen nu het beste scoren op deze criteria. Heel veel hangt af van de concrete aspecten van de productie en het gebruik van de brandstoffen.

Certificatensysteem

Daarom willen wij eerst en vooral dat er garanties komen voor de duurzaamheid van de productie van de biobrandstoffen, via een bindend certificatenstelsel. Inspiratie kunnen we vinden in het bekende FSC-systeem, maar dan bindend.

Relatie met duurzame landbouw:

De productie in Vlaanderen van biobrandstoffen via energieteelten kent veel beperkingen. Dit in eerste instantie door het gebrek aan beschikbare ruimte. De teelt van energiegewassen zal in Vlaanderen gebeuren op bestaande landbouwrechten ter vervanging van akkerbouwgewassen en op braakgronden. Die ruimte volstaat echter niet om zelfs maar aan de huidige geringe doelstellingen te voldoen.

Zo heeft het SteDuLa-rapport³ aangetoond dat energiegewassen in Vlaanderen nooit een grote bijdrage kunnen leveren aan de energievoorziening, ongeacht welke maatregelen we nemen. Dit betekent dat we afhankelijk zijn van massale import uit andere EU-landen of zelfs overzees.

Wervel, de Werkgroep voor een Rechtvaardige en Verantwoorde Landbouw, hoopt dat op het vlak van energiegewassen een lange termijn visie wordt ontwikkeld, die zich richt op een leefbare Vlaamse landbouw, gericht op lokale afzet, en niet op grootschaligheid in Europees verband⁴.

CO₂-reductiedoelstellingen

Daarnaast willen we algemene CO₂-reductiedoelstellingen voor wagenbrandstoffen, rekening houdend met de hele levenscyclus, liever dan zomaar een percentage bijmenging dat moet worden gehaald. Daarmee houd je ook de deur open voor duurzame waterstof, biogas en tweede generatie biobrandstoffen.

Pure Plantenolie

Het is wel duidelijk dat Pure Plantenolie beter scoort inzake CO₂-reductie dan biodiesel, zodat we willen dat die veel meer gepromoot wordt, bijvoorbeeld in publieke of bedrijfsvloeden. Ook olie op basis van Jatropha zou beter scoren.

Palmolie en sojaolie

Bij de productie van palmolie en sojaolie is er een groter risico dat deze gewassen in onduurzame omstandigheden worden geproduceerd. De plantages van deze gewassen komen er immers vaak nadat eerst tropisch regenwoud gekapt wordt, met name in Brazilië en Indonesië. De duurzaamheid van deze biobrandstoffen moet nauwlettend opgevolgd worden.

2de generatie biobrandstoffen

Tenslotte willen we zo snel mogelijk de introductie van 2de generatie biobrandstoffen. Dit zijn biobrandstoffen op basis van houtachtige gewassen (wilgen, populier...), omdat die veel beter scoren qua oppervlaktenoden en CO₂-besparing. Toekomstige investeringen en onderzoek moet meer georiënteerd worden naar het gebruik van dit type biobrandstoffen of andere gewassen die betere mogelijkheden bieden voor de reductie van broeikasgassen en milieu-impacten. Ook bij de tweede generatie biobrandstoffen moet streng gewaakt worden over de sociale en ecologische impact van deze teelten.

Besluit biobrandstoffen

Vele van de onderzochte duurzame beleggingsfondsen investeren in bedrijven die actief zijn op de markt van de biobrandstoffen. Door de aanhoudende ecologische en sociale problemen die opduiken bij de huidige generatie biobrandstoffen, vinden wij dat er door een duurzaam beleggingsfonds bijkomende criteria gehanteerd dienen te worden bij investeringen in deze bedrijven.

Een interessant uitgangspunt hiervoor zijn volgende studies:

- » een lijst met positieve biobrandstoffen die onlangs gepresenteerd werd door de Nederlandse Stichting Natuur en Milieu⁵.
- » Ook WWF werkte reeds een kader uit voor de certificatie van duurzame biobrandstoffen.⁶

De huidige grote producenten van biobrandstoffen beseffen en geven toe dat er problemen zijn bij de productie van biobrandstoffen op basis van biomassa uit lage loon landen (palmolie, sojaolie, rietsuiker, ...). Het deelnemen aan een rondetafel over duurzame sojaolie of palmolie is in deze een stap in de goede richting, maar hieruit moeten ook concrete maatregelen volgen.

Pas als fabrikanten van biobrandstoffen zich engageren om duidelijke garanties te geven voor duurzame biobrandstoffen – zowel voor de productie in het Zuiden als in Europa – komen ze in aanmerking voor opname in een duurzaam beleggingsfonds.

CCS (Carbon Capturing and Storage)

Om de hoeveelheid CO₂ die vrijkomt bij fossiele brandstof centrales te verminderen, wordt CCS voorgesteld om de koolstof 'af te vangen' en ondergronds of in de oceaan te begraven. De EU heeft onlangs plannen goedgekeurd om een tiental grootschalige pilotprojecten uit te voeren om het potentieel van CCS te onderzoeken.

Deze technologie kan een aantal mogelijke voordelen bieden, maar heeft ook risico's, beperkingen en heel veel onzekerheden die ermee verbonden zijn. Er zijn bovendien nog heel wat onzekerheden met betrekking tot risico van het vrijkomen van de opgeslagen CO₂ in de atmosfeer. Hiertegenover moet men echter de algemene risico's van klimaatverandering plaatsten indien alle broeikasgassen van bestaande en nieuwe elektriciteitscentrales op fossiele brandstoffen ongelimiteerd in de atmosfeer terecht komen.

CCS moet geïntegreerd worden in een breed beleidskader voor klimaatverandering en mag niet ontwikkeld worden ten koste van bewezen, milieuvriendelijke oplossingen tegen klimaatverandering. Er dient een regulerend en wettelijk kader te komen voor de CCS technologie met onafhankelijk monitoring, verificatie en een wettelijke aansprakelijkheid. De investeringen in CCS mogen geen excuus worden om investeringen in hernieuwbare energie en energie-efficiëntie uit te stellen.

Deze techniek kan dus slechts onder strikte voorwaarden een bijdrage leveren voor de vermindering van de CO₂ uitstoot. Hoewel CCS in bepaalde gevallen kan bepleit worden, hoort ze omwille van de onzekerheden niet thuis onder de noemer 'duurzame energie', en dus ook niet in een fonds dat zichzelf profileert als klimaatfonds.

Een controversiële biobrandstof producent: Archer Daniels Midland

ADM is een voedingsmultinational die sterk betrokken is bij de productie en marketing van zowel palmolie als sojaolie. ADM is een sterke promotor van biobrandstoffen op basis van landbouwgewassen in de VS.

Mensenrechtenschendingen

Verder is ADM volgens RAN (Rainforest Action Network, een Amerikaanse NGO) betrokken bij een aantal mensenrechtenschendingen op de palmolie en sojaolie plantages⁷.

Dwangarbeid:

Het toepassen van 'Debt Bondage': de arbeider moet zolang blijven werken voor de werkgever totdat zijn lening is terugbetaald. Dit is een vorm van dwangarbeid.

Slavenarbeid

In Brazilië trekken werklozen op het platteland vaak naar het Amazonegebied om wouden te kappen voor gewassen of om op plantages te werken. Velen van deze arbeiders hangen van de bedrijven af voor hun voedingsbehoeften, en werken 'gratis', zonder betaling dus, simpelweg om te kunnen overleven. Terwijl andere voedingsmultinationals zoals Cargill en Bunge de 'Brazil's National Pact for the Eradication of Slave Labor' hebben ondertekend, weigert ADM dit pact te ondertekenen.

Giftige stoffen

In Indonesië gebruikt ADM nog steeds een giftig sproeimiddel genaamd 'Paraquat' dat in de VS is verboden. Het bedrijf voorziet geen beschermende

werkkledij voor de arbeiders die moeten sproeien, en palmoliearbeiders werden ziek door het sproeimiddel.

Gebrek aan stakeholder dialoog

Dat ADM wel degelijk iets te verbergen heeft, is op de AV van november 2007⁸ duidelijk geworden. ADM heeft namelijk de kritiek van een belangrijke stakeholder in de kiem gesmoord, door de toegang van een groep volmacht-houders tot de AV te ontzeggen. Enkele vertegenwoordigers van inheemse gemeenschappen uit verschillende landen waren namelijk naar de AV afgezakt om daar de vergadering in te lichten over negatieve effecten van de activiteiten van ADM op hun gemeenschappen.

Deze houding staat in schril contrast tot de Corporate Governance verklaringen waar ADM mee uitpakt in zijn jaarverslagen.

D1 oils, een producent van biobrandstoffen in opspraak

D1 Oils plc is een wereldproducent van biobrandstoffen, met hoofdkantoor in Middlesbrough, Engeland. De activiteiten van het bedrijf strekken zich uit van landbouwkunde tot raffinering en handel. D1 Oils bouwt, bezit, runt en verkoopt biobrandstof raffinaderijen. Het bedrijf handelt ook in zaden, ruwe plantaardige olie en biodiesel.⁹

Het bedrijf is sterk actief in de wetenschappelijke en commerciële ontwikkeling van Jatropha als een commercieel energiegewas, met betrokkenheid in plantages in Saoedi-Arabië, Cambodja, Ghana, Indonesië, de Filipijnen, China, Indië, Zambia, Zuid-Afrika en Swaziland.^{10 11} Het plant de uitbreiding van het gebruik van Jatropha in haar eigen raffinaderijen in het Verenigd Koninkrijk.¹²

Jatropha

Jatropha curcas wordt sterk gepromoot in Azië en Afrika als de ideale plant voor kleine boeren, omdat het groeit op weinig vruchtbare grond, wat de kans verkleint dat de plant in concurrentie treedt met de lokale voedselproductie. De plant kan de landbouwer voorzien van goedkope energie en inkomsten. Jatropha heeft een hoger rendement dan de meeste gewassen voor biobrandstoffen.

Maar de productie van biobrandstoffen op basis van Jatropha is niet automatisch duurzaam, zoals D1 Oils op zijn website stelt.¹³ Er zijn ook bezorgdheden over de ecologische en sociale impact van de Jatropha teelt.

Zoals met alle gewassen voor biobrandstoffen moet men rekening houden met de locatie waar men het gewas wil aanplanten. Ter illustratie: in West-Australië werd de plant gebannen omwille van haar giftigheid voor mensen en dieren en omdat ze snel een agressief en moeilijk te controleren onkruid wordt.¹⁴

Er zijn ook voorbeelden gekend waar Jatropha ervoor zorgt dat kleinschalige landbouw in de verdrukking komt doordat landbouwers ingeschakeld worden in een strak commercieel productieproces, op grote plantages of via strenge productiecontracten.¹⁵

In Indië aast de overheid op 13,5 miljoen hectaren 'wasteland' voor de productie van Jatropha en bedrijven zetten druk op landbouwers om hun akkers en grasgronden op te geven voor Jatropha productie.^{16 17} In Birma wordt de aanplant en oogst van Jatropha in verband gebracht met massale dwangarbeid.¹⁸

Biopiraterij

In India werd klacht ingediend tegen D1 Oils omwille van de diefstal van Jatropha kiemplasma van de Indira Gandhi Agricultural University. Een overheidsonderzoek wees uit dat Dr. Sunil Puri – voormalig hoofd van de Forestry Department en werknemer van D1 Oils – illegaal 18 elite variëteiten van Jatropha uit de collectie van de universiteit had meegenomen. Het onderzoek wees ook uit dat D1 de nieuwe Indiase biodiversiteitswetten, die de biologische rijkdommen van het land moeten beschermen tegen buitenlandse exploitaties, had overtreden.¹⁹ Als gevolg van deze zaak, heeft de Indiase National Biodiversity Authority een aanvraag van D1 Oils om te werken met Jatropha, geblokkeerd.²⁰

Niet duurzame technologieën:

Steenkoolcentrales

Door de stijgende olie- en gasprijzen is er weer een toegenomen vraag naar steenkool. In 2004 stond steenkool voor 26% van het globale energieverbruik, en 41% van de elektriciteitsproductie.

Negatieve effecten van steenkoolverbranding:

- » Steenkoolverbranding levert een grote bijdrage aan de klimaatopwarming, door het vrijkomen van ongeveer 950g CO₂/kWh.
- » Daarnaast komen ook grote hoeveelheden zwaveldioxide vrij (SO₂), wat leidt tot zure regen met alle bekende negatieve gevolgen.

Olie

In België staat olie in voor 40% van de energievoorziening, voornamelijk voor de transportsector en bij de verwarming van gebouwen.

Negatieve effecten van olieverbranding- en ontginning:

- » De verbranding van transportbrandstoffen op basis van olie (benzine, diesel, kerosine) veroorzaakt een wezenlijke bijdrage aan de klimaatverandering.
- » De ontginning van olie is verantwoordelijk voor milieuproblemen, zoals de verstoring van mariene ecosystemen.
- » Het transport van olie door pijplijnen en over zee heeft gezorgd voor wijdverspreide milieuverniëting op plaatsen waar lekken en vervuiling ontstaan.
- » De olie-industrie is verantwoordelijk voor grootschalige mensenrechtenschendingen in landen zoals Nigeria en Colombia

Coal to Liquid (CTL)

Deze techniek – die al lang bestaat – wordt gepromoot als een oplossing voor de onzekerheden van de oliebevoorrading. De techniek bestaat uit het verhitten van de kolen, vaak in de aanwezigheid van een katalysator. De geproduceerde vloeistof

zou vooral ingezet kunnen worden als brandstof voor de transportsector ter vervanging van de klassieke fossiele brandstoffen.

Dat de kolenindustrie in deze techniek veel heil ziet, hoeft geen betoog. Onder de noemer 'schone kolen' wordt CTL brandstof naar voor geschoven als een veel properder alternatief voor de klassieke brandstoffen vanwege een lagere uitstoot bij de verbranding ervan. Als we echter de CO₂ uitstoot berekenen voor de totale levenscyclus (van de koolmijn tot het voertuig) dan blijkt dat deze minstens dubbel zo hoog is dan voor de klassieke brandstoffen. Om klimaatverandering te stoppen moet CTL dus ten allen prijze vermeden worden.

Hier bovenop bestaan er nog een aantal ernstige bedenkingen rond deze techniek:

- » Het productieproces vereist grote hoeveelheden water.
- » De milieuproblemen veroorzaakt door de gewone koolmijnen zullen versterkt worden.

Gas to Liquid (GTL)

De Gas to Liquid techniek gebruikt een chemisch proces om aardgas om te zetten in een synthetische vloeibare brandstof.

Deze techniek vergt zeer veel energie en in het beste geval blijft slechts 66 procent van de oorspronkelijke energie-input behouden in de uiteindelijke vloeibare brandstof. Hierdoor is de CO₂ voetafdruk van GTL brandstoffen niet beter dan die van diesel uit conventionele ruwe olie, terwijl het vertrekt van een basisproduct dat het minst koolstofintensief is van alle fossiele brandstoffen.

Bedrijven die deze techniek bezitten, willen dit competitief voordeel ten gelde maken. Exxon Mobil, Shell en GTL joint venture Sasol Chevron pompten recent in Qatar kapitaal in grootschalige projecten.

Kernenergie

De nadelen en negatieve gevolgen van kernenergie zijn niet te overzien²¹:

Er is geen oplossing voor het kernafval

In België wordt elk jaar 120 ton hoog-radioactief afval geproduceerd dat nog miljoenen jaren gevaarlijk radioactief blijft.

Kernenergie is vervuilend

Vooraf bij de verwerking van kernafval worden grote hoeveelheden radioactieve stoffen geloosd in de lucht en het water.

Kernenergie is gevaarlijk

Een ernstig ongeval in Doel of Tihange zou een groot deel van België en Nederland voor onbepaalde tijd onbewoonbaar maken.

Kernenergie is niet verzekerd

Een ernstig ongeval zou duizenden miljarden euro's kunnen kosten, los van het onnoemelijk menselijk leed. De Belgische kerncentrales zijn te weinig verzekerd. Het volledige risico verzekeren zou kernenergie tot 1 euro/kWh duurder maken.

Kernenergie leidt tot de verspreiding van kernwapens

Kernenergie is ontstaan uit de atoomwapenprogramma's. Zowat alle landen die atoomwapens hebben ontwikkeld, hebben dit gedaan onder het mom van 'civiele' nucleaire programma's.

Kernenergie is marginaal

Slechts 2,3% van de energie wereldwijd is afkomstig uit de productie van kernenergie en dit neemt nog af door de snelle groei van hernieuwbare energie. In Europa duurt het nu 12 jaar om één enkele kerncentrale te bouwen, terwijl er elk jaar windturbines worden bijgeplaatst die zoveel elektriciteit produceren als 2 grote kerncentrales.

Kernenergie is duur

In België heeft de consument meer dan 28 miljard euro betaald voor de kerncentrales, een ware aderlating voor onze economie. Een nieuwe reactor kost vandaag nog meer dan dertig jaar geleden, terwijl de kostprijs van hernieuwbare energie daalt. Als we bovendien de prijs voor de verwerking van het kernafval en die van een mogelijk ernstig ongeval in rekening zouden brengen zijn de totale kosten buitensporig en niet te overzien. Zelfs zonder hier rekening mee te houden is windenergie vandaag al goedkoper dan kernenergie.

Kernenergie is slecht voor het klimaat

Het rekken van de levensduur van de oude kerncentrales met enkele jaren staat de ontwikkeling van hernieuwbare energie in de weg. Binnen enkele decennia zal kernenergie hoe dan ook verdwijnen, wegens te duur of bij gebrek aan schaars uranium. Intussen hebben we de keuze: geld investeren in gevaarlijke, dure, inefficiënte kernenergie zonder toekomst ofwel in goedkopere hernieuwbare energie en energie-efficiëntie. Dit laatste levert veel meer op voor het klimaat.

De constructie van kerncentrales creëert bovendien uitstoot van CO₂. Dit aspect wordt dikwijls over het hoofd gezien bij de discussie over de klimaatimpact van kernenergie.

Kernenergie is anti-democratisch

Kernenergie is ontstaan uit militaire programma's en de geheimhouding zat er al van in het begin ingebakken. Maar sinds 9/11 is het zo mogelijk nog erger: alle technische informatie is nu geheim, omdat de overheid een terroristische aanslag vreest. Dit maakt een democratisch debat over kernenergie onmogelijk.

Uraniumontginning en kernafval bedreigt inheemse volkeren

De ontginning van uranium voor kernenergie heeft een breed verspreid 'ecologisch racisme' met zich mee gebracht. Het territorium van inheemse volkeren van Noord-Amerika, Australië, Azië en Afrika wordt vervuild en afgenomen om plaats te maken voor Uraniummijnen. De arbeiders in deze mijnen, dikwijls ook inheemsen, worden geconfronteerd met ernstige gezondheidsproblemen ten gevolge van slechte werkomstandigheden. Terwijl de plaatselijke bewoners veelal de negatieve gevolgen van de uraniumontginning ondergaan, hebben zij het minste baat bij de ontwikkeling van nucleaire technologie. Ook het dumpen van nucleair afval gebeurt op land van inheemse volkeren.

En de 4e generatie kerncentrales?

Premier Verhofstadt verklaarde begin mei 2007 dat België fors moet investeren in kernenergie van de 4de generatie, die naar zijn zeggen 'groen' zou zijn. Niets is minder waar. Volgens de milieubeweging is de vooral vanuit politieke hoek naar voren geschoven 'wonderoplossing' van de 4e generatie kernreactoren om heel wat redenen totaal onaanvaardbaar²². In feite gaat het over kweekreactoren, plutonium en opwerking, de meest gevaarlijke toepassingen van kernenergie. Met meer nucleaire transporten, meer lozingen van radioactiviteit in het milieu, meer kernafval en het risico dat er met het plutonium kernwapens worden

gemaakt. Het voorstel om de komende jaren in België een nieuwe plutoniumreactor (MYRRHA) te bouwen is zeer controversieel. Greenpeace vraagt dat het nucleair onderzoek in dit land (grotendeels betaald door de belastingbetaler) zich bezig houdt met het oplossen van de enorme problemen van kernafval en nucleaire veiligheid en niet met er nog nieuwe nucleaire problemen bij te creëren.

Bedrijven actief in kernenergie

Hier volgt een niet limitatieve lijst van bedrijven die opduiken in een aantal van de onderzochte fondsen. In bijlage is hun link met kernenergie opgenomen.

- » E.On²³ ; E.On heeft verder ook plannen voor de bouw van een erg omstreden steenkoolcentrale in de haven van Antwerpen.
- » Fortum²⁴
- » ABB²⁵
- » FPL²⁶
- » Kansai²⁷
- » Electricité de France²⁸
- » General Electric²⁹

Niet-duurzame energieopwekking: het voorbeeld van Suez en Electrabel

De Franse groep Suez kocht Electrabel over in 2005. Onderstaande cijfers gelden voor Electrabel³⁰:

Energiemix:

Kernenergie is dominant aanwezig met 58%, aardgas met 16% en steenkool en andere fossiele brandstoffen 14%. Warmtekrachtkoppeling levert 8% en hernieuwbare energie 1,7%. De gemiddelde CO₂-uitstoot van de fossiele centrales ligt op 420g CO₂/kWh (dit is het cijfer voor het niet-nucleaire productiepark op de referentiemarkt).

Vooral investeringen in niet-duurzame technologieën

Electrabel investeert vooral in gascentrales (Stegcentrales en warmtekracht), steenkoolcentrales en kernenergie, en wil dat ook in de toekomst blijven doen.

- » In 2004 verving Electrabel twee stoomgeneratoren in de kernreactor Doel 2, een investering van 82 miljoen euro. In 2007 werd de procedure gestart voor de vervanging van de stoomgeneratoren van Doel 1. Dit zijn investeringen in de verlenging van de levensduur van deze reactoren, die eerst voorzien waren om 30 jaar te functioneren.
- » In Nederland investeerde Electrabel in de verlenging van de levensduur van de steenkoolcentrale in Gelderland (602MW).

- » Electrabel onderzoekt ook de bouw van nieuwe steenkoolcentrales en STEG centrales in Nederland.
- » Daarbij wordt er nog geïnvesteerd in de modernisering (repowering, verbetering van de efficiëntie, fuelswitch naar aardgas) van de klassieke centrales van Tirreno Power in Italië.
- » De groep Suez-Electrabel kondigde aan dat het interesse heeft in een participatie in nieuwe kerncentrales in Frankrijk en het V.K.
- » Electrabel is ook één van de kandidaten om de derde en vierde reactor in de Roemeense kerncentrale Cernavoda te bouwen en beheren.

Beperkte investeringen in duurzame technologieën

Dit neemt niet weg dat Electrabel tegelijk investeert in windprojecten en toepassingen van biomassa.

Electrabel heeft projecten voor windparken in Italië, Portugal, Frankrijk, en natuurlijk ook in België. Sinds 2001 investeerde het bedrijf in Europa in 500MW windvermogen en 10MW WKK op basis van biomassa.

Het Europees opgestelde vermogen aan hernieuwbare energie (4773MW) bedroeg eind 2006 ongeveer 16% van het totale opgestelde vermogen (30021MW). Het merendeel van het hernieuwbaar vermogen bestaat uit grote waterkrachtcentrales. Het is de ambitie van Electrabel om tegen 2009 het aandeel van hernieuwbare energiebronnen in haar Europese productie op te voeren tot 18%, grotendeels bestaande uit grote waterkracht.

Controversiële praktijken in de portefeuilles

Een andere vraag die wij ons stelden, is of de bedrijven waarin wordt geïnvesteerd niet betrokken zijn bij controversiële praktijken.

Een aantal van de bedrijven die voorkomen in de onderzochte fondsen doen op zijn minst vragen rijzen over de invulling van de term 'duurzaam' bij deze beleggingen.

Het is immers niet omdat een bepaald (internationaal) bedrijf een afdeling heeft die zich bezighoudt met milieutechnologie, ze niet betrokken zou kunnen zijn bij praktijken die maatschappelijk gezien niet door de beugel kunnen.

Als NGO's komen wij dergelijke controverses sneller op het spoor dan de financiële instellingen, omdat wij vaak deel uitmaken van internationale netwerken van NGO's en actiegroepen. Het is dan ook vanzelfsprekend dat het tot onze taak behoort om deze informatie door te spelen aan de financiële spelers, zodat deze op hun beurt hun maatschappelijke verantwoordelijkheid kunnen opnemen.

Welke acties uiteindelijk ondernomen worden, hangt af van de mate waarin de financiële instelling de verklaringen inzake CSR (Corporate Social Responsibility) ernstig neemt. Deze acties kunnen gaan van het druk zetten op het bedrijf (via aandeelhouderschap) tot het schrappen van het bedrijf uit het beleggingsuniversum.

Veolia Environment

VE, één van de grootste milieubedrijven ter wereld, is opgenomen in verschillende van de onderzochte klimaat- en alternatieve energiefondsen. Vanuit het standpunt van investeerders is Veolia Environment een heel interessant bedrijf, vanwege zijn groei-perspectieven en goede duurzaamheidsratings.

De Franse multinational is echter wereldwijd zwaar bekritiseerd voor haar besluit om deel te nemen aan de ontwikkeling van een sneltram die de illegale nederzettingen rond Oost-Jeruzalem verbindt met West-Jeruzalem in Israël.

Op basis van deze controversen, besloot de Nederlandse ASN bank het bedrijf te weren uit haar beleggingsportefeuille.³¹ In haar correspondentie over deze beslissing verwoordt ASN haar argumenten hiervoor als volgt: " ... wij menen dat Veolia's betrokkenheid bij het sneltramproject niet in overeenstemming is met de oproep van de VN tot stopzetting van alle steun aan Israël's activiteiten rond de bouw van de nederzettingen, en om die reden in strijd is met de sociale criteria van ASN bank. Aangezien Veolia direct betrokken is (door een aandeel van 5% in het consortium en als toekomstige operator), zijn wij van mening dat Veolia's activiteiten in Jeruzalem in strijd zijn met VN-resoluties. Op basis van de huidige informatie zal Veolia daarom uit ons beleggingsuniversum worden verwijderd."

Syngenta

Syngenta³² is bezig met de ontwikkeling van Genetisch Gemodificeerde Organismen (GGO) in de voedingsindustrie.

GGO is een praktijk waarbij een strikte toepassing van het voorzorgsprincipe van toepassing moet

zijn, en daarom passen bedrijven die zich hiermee inlaten niet in een duurzaam beleggingsuniversum. Onder meer voor Forum Ethibel en ook voor Triodos Bank valt de betrokkenheid bij GGO's onder de categorie 'controversiële activiteiten', die aanleiding kunnen geven tot uitsluiting.

Danaher Corporation

Dit in de VS gebaseerd bedrijf, heeft diverse activiteiten en producten:

- » analyseapparatuur en UV- desinfectie van water
- » gespecialiseerde medische apparatuur
- » Elektronisch-optische apparatuur die o.a. ingezet wordt in luchtvaart en defensie³³.

Leveringen voor de wapenindustrie en defensie zijn niet marginaal maar maken een wezenlijk onderdeel uit van de omzet van het bedrijf.

4. Thematische beleggingsfondsen per aanbieder

Wat betreft het aanbod aan financiële producten die in deze position paper worden besproken, onderscheiden we twee categorieën: open fondsen en gestructureerde fondsen. In bijlage 1 wordt het verschil tussen beide categorieën besproken.

KBC

KBC Eco Fund Alternative Energy

(open fonds) (lancering: 2000)

Omschrijving:

De activa worden voor minstens 75% belegd in aandelen van bedrijven die voor een substantieel deel van hun omzet en op duurzame wijze actief zijn in de sector van de alternatieve energie.

Sectorgewicht:

KBC streeft bij dit fonds naar volgende gewichten per sector:

Sector	Toelichting	%
Utilities	Bedrijven die voor hun elektriciteitsproductie gedeeltelijk putten uit hernieuwbare energie, komen zo in het onderzoeksuniversum terecht. Dit betekent dat deze bedrijven ook kunnen putten uit kernenergie.	20%
Windenergie		25%
Zonne-energie		25%
Fuel cells		10%
Biomassa	Hier gaat het over biobrandstofproducenten	10%
Andere		10%

Portefeuille:

Dit fonds bevatte op 28/09/07 o.a. volgende bedrijven:

- » Fortum - kernenergie
- » FPL – kernenergie
- » EDF – kernenergie
- » D1 oils - biofuels

KBC Eco Fund Climate Change

(open fonds) (lancering: 2007)

Omschrijving:

Dit fonds belegt in aandelen van bedrijven die actief zijn in de strijd tegen klimaatverandering en / of zich toeleggen op de vermindering van broeikasgassen.

Sectorgewicht:

KBC streeft bij dit fonds naar volgende gewichten per sector:

Sector	Toelichting	%
Cleaner energy	Hernieuwbare energie, kern-energie, Coal to liquid, CCS, ...	35%
Energy efficiency	Energiezuinigheid, milieuvriendelijker transport, ...	30%
Carbon trading		10%
Water	Watervoorziening en -behandeling	15%
Recycling & waste management	Recyclage en afvalverwerking	10%

Portefeuille:

dit fonds bevatte op 28/09/07 o.a. volgende bedrijven:

- » ABB - kernenergie
- » E.On - kernenergie
- » Veolia Environment – controversie (zie hoger)

» Minimum MVI-voorwaarden bij KBC Ecofund

De bedrijven moeten voldoen aan een aantal minimumvoorwaarden inzake milieu, mensenrechten, wapenhandel en -productie en kernenergie. De minimumvoorwaarden worden bepaald door KBC Asset Management in samenwerking met het onafhankelijke milieuvadviscomité. De methodologie van de duurzaamheidsanalyse kan ook door hen gewijzigd worden op basis van nieuwe tendensen in de maatschappij.

In het voorjaar van 2007 behoorde ADM (producent van biobrandstoffen op basis van o.a. palmolie) nog tot het duurzaam beleggingsuniversum van KBC, maar is er dan toch uit verdwenen in de loop van dit jaar. Dit kan betekenen dat KBC inziet dat dit controversiële bedrijf (zie case hoger) niet past in een duurzame portefeuille.

KBC Equiselect Climate Change 1, 2, ... (gestructureerd fonds)

Portefeuille:

De portefeuille bestaat uit een vaste korf van 20 aandelen waarvan volgens onze informatie er minstens 8 betrokken zijn bij kernenergie: E.On, Fortum, ABB, FPL, Kansai Electric Power Cie, Electricité de France, General Electric, Suez

Besluit KBC

In de hier onderzochte fondsen van KBC – zowel de open als de gestructureerde fondsen – komen verschillende bedrijven terug die zich inlaten met kernenergie. Daarom verdienen volgens ons deze fondsen niet de vermelding duurzaam.

Daarnaast kiest KBC Eco Fund Alternative Energy bewust voor de sector biobrandstoffen, hetgeen om bovenstaande argumentatie momenteel nog geen duurzame investering kan genoemd worden. Alvast een positief signaal is de uitsluiting van Archer Daniels Midland, een van de slechtst presterende biobrandstofbedrijven wat betreft duurzaamheid.

Het feit dat KBC voor de bedrijfscreening voor hun Pionier fondsen (waaronder KBC Eco Fund) kiest om bedrijven met controverses inzake duurzaam ondernemen uit te sluiten, is een goede zaak, en dit verdient navolging. Maar anderzijds is dit ook niet meer dan normaal, vermits deze fondsen als duurzame financiële producten worden gepromoot. Voor de bevek KBC Eco Fund hanteert KBC een aantal minimum MVI-criteria waaraan bedrijven moeten voldoen alvorens ze kunnen toegelaten worden tot het duurzaam universum. Deze criteria situeren zich rond volgende topics:

- » Milieu
- » Kernenergie
- » Mensenrechten
- » Militaire industrie
- » Corporate governance ('goed beheer')

Deze criteria vormen een goed begin, maar zijn nog voor verbetering vatbaar. Zo blijken de deelcriteria niet streng genoeg te zijn om bepaalde bedrijven die niet goed scoren, uit het universum te weren. Dit is bijvoorbeeld het geval voor Veolia Environment.

Fortis

Fortis L Fund Equity Environmental Sustainability World

(lancering: 2007) (open fonds)

Omschrijving:

Alleen posities in small- en midcaps met strategische duurzaamheidsoplossingen.

Dit compartiment van Fortis L Fund belegt voornamelijk in aandelen van ondernemingen waarvan de technologieën, producten en diensten oplossingen aanreiken voor milieuproblemen. De beheerder geeft de voorkeur aan ondernemingen die technologieën ontwikkelen, gericht op het behoud van water, lucht, bodem en biodiversiteit, zoals zonne-energie, windenergie, waterfiltertechnologieën, ontsmettings- en biomassatechnologieën.

In de beschrijving van het fonds op de website³⁴ worden ook biobrandstoffen vermeld.

Portefeuille:

De voornaamste posities van het fonds zijn onder andere in Vestas, Suntech en Q-Cells. Ondernemingen die pionieren op het vlak van hernieuwbare energie. De innovatieve benadering van het fonds toont hier haar waarde. Een ernstig nadeel is evenwel dat het fonds geen uitsluitingscriteria hanteert. Dit in tegenstelling tot enkele andere duurzame fondsen van Fortis. Ook vonden we volgende bedrijven terug, die betrokken zijn bij controversiële praktijken:

Naam bedrijf	Datum in portefeuille	Controverse
Veolia Environment	31/03/07	Bouw lightrail in Palestina: Schending van VN resolutie
Fortum	30/10/07	Kernenergie

Green Note 1, 2, ...

(Green Note 3: lancering 5 juli 2007) (gestructureerd product)

Omschrijving:

In de communicatie met de belegger gebruikt Fortis volgende formulering (Flash Invest, juni 2007):

Er is niets mis met geld verdienen. Maar geef eens een "groen" tintje aan uw belegging. De groene kleur van een betere wereld, van propere en hernieuwbare energie, van een intelligent en afdoend afvalbeheer, van de bescherming van de natuur en van alle wezens die er deel van uitmaken. Uw beleggingskeuze is bewust. Door te kiezen voor de nieuwe gestructureerde lening van Fortis Luxembourg Finance, koppelt u uw rendement tot op een bepaalde hoogte (zie berekeningswijze hieronder), aan de prestatie van internationale bedrijven waarvan de activiteiten gericht zijn op de duurzame ontwikkeling en rationeler gebruik van natuurlijke bronnen. Deze bedrijven zijn amper bekend bij het grote publiek, hoewel zij werken aan een betere toekomst voor de volgende generaties.

De recente opstoot van de olieprijs heeft deze "groene" bedrijven op de voorgrond geplaatst. Deze bedrijven zijn nu in volle expansie. Ze werken niet alleen aan een gezondere en aangenamere leefomgeving maar ook aan mooie winstvooruitzichten. Dit maakt hun koersen aantrekkelijk voor beleggers met een neus voor zaken.

Wanneer groen synoniem is voor veiligheid.

Met de "GREEN NOTE 3" van Fortis Luxembourg Finance, kunt u in zekere mate profiteren van de prestaties van 15 van deze bedrijven, zonder uw kapitaal bloot te stellen aan het risico van een rechtstreekse belegging in hun aandelen.

Beleggen in duurzame ontwikkeling betekent dus niet dat u daardoor uw kapitaal op het spel zet... of u geen regelmatige inkomsten meer kunt innen.

Dit fonds profileert zich dus expliciet als groen en duurzaam.

Sectorspreiding:

De portefeuille bestaat uit een vaste korf van 15 aandelen uit volgende drie sectoren:

- » Biobrandstoffen
- » Windenergie
- » Zonne-energie

Bedrijven: Archer Daniels Midland (controverse biobrandstoffen: zie hierboven), Aventine Renewable Energy, Pacific Ethanol, Novosymes, ...

Besluit Fortis

Het open fonds Fortis L Fund Equity Environmental Sustainability World profileert zich als 'duurzaam' en bevat heel wat ondernemingen die pionieren op het vlak van duurzaamheid. Maar door het ontbreken van uitsluitingscriteria loopt de belegger toch de kans dat controversiële praktijken in dit fonds opduiken. Dit is een minpunt aan het fonds. Kernenergie en schending van het internationaal recht passen immers niet in een duurzame belegging.

De lening Green Notes wordt niet letterlijk als een duurzaam beleggingsproduct gepromoot. De hierboven geciteerde formulering, doet de klant echter vermoeden dat hij wel degelijk investeert in een product waar de wereld beter van wordt.

Dit staat echter in contrast met sommige van de bedrijven waarin wordt geïnvesteerd. Door het ontbreken van MVI-uitsluitingscriteria, komen immers bedrijven in de portefeuille terecht die duurzame ontwikkeling helemaal niet hoog in het vaandel dragen. Archer Daniels Midland is hier het voorbeeld bij uitstek.

Fortis heeft dus nog wat werk voor de boeg met zijn groene beleggingsfondsen.

- » Een absolute must is het invoeren van minimale MVI-criteria voor alle fondsen die als duurzaam worden gepositioneerd.
- » Maar ook op het gebied van transparantie kan het nog veel beter. Enkel van AlterVision wordt het beleggingsuniversum publiek gemaakt (website). Bij de andere duurzame fondsen is het dus gissen welke bedrijven tot het universum behoren, en dit laat geen externe controle op het universum toe, noch door de belegger zelf, noch door het middenveld.

Triodos

Triodos biedt tot op heden enkel open fondsen aan.

Triodos Values Pioneer Fund

(lancering: 2007) (open fonds)

Omschrijving:

Dit fonds richt zich op de volgende drie thema's:

Thema	Bedrijven die werken aan:
Respect voor de aarde	Waterzuivering, recycling, ...
Klimaatbescherming	Zonne- en windenergie, waterkracht, biobrandstoffen
Gezonde levensstijl	Gezondheidszorg, biologische voeding, ...

Het fonds zoekt bewust kleine en middelgrote beursgenoteerde bedrijven op (small en midcaps), hetgeen een meerwaarde betekent, en het fonds ook veel minder kwetsbaar maakt voor controverses.

Portefeuille:

Aan de beleggers wordt periodiek de volledige portefeuille bekend gemaakt, hetgeen in de lijn ligt van onze visie op transparantie voor duurzame fondsen.

Bovendien komen de geselecteerde bedrijven allemaal uit het beleggingsuniversum van Triodos, hetgeen volledig publiek beschikbaar is op de website. Dit betekent ook dat alle opgenomen bedrijven, ook de kleinere, moeten voldoen aan de MVI criteria (zowel de positieve als uitsluitingscriteria) die Triodos hanteert.

Biobrandstoffen

Als minpunt moeten we evenwel toch vaststellen dat Triodos ook producenten van biobrandstoffen toelaat. In de lijst met duurzame beleggingen van 30/06/07 komen 7 bedrijven met activiteiten in deze sector voor³⁵.

Nader onderzoek van deze producenten toont aan dat het hier enkel gaat over producenten die zich niet inlaten met onduurzame productie van soja en palmolie. Toch houdt dit beleid bepaalde risico's in, zolang er geen sluitend certificatiesysteem over duurzame biobrandstoffen bestaat.

Een publieke vermelding van de hoge risico's (mensenrechtenschendingen, vernietiging wouden, druk op voedselvoorziening, ...) verbonden aan investe-

ringen in biobrandstofproducenten, zou de positie van Triodos kunnen verhelderen.

Besluit Triodos

Triodos voldoet aan alle vereisten inzake transparantie, en onderwerpt alle bedrijven uit de portefeuille aan de uitgebreide MVI-criteria, wat leidt tot een kleiner risico op de gangbare MVI-controverses.

Van Moer Santerre

Van Moer Santerre: Clean Energy³⁶
(gestructureerd product) (inschrijvingsperiode: van 05/09/06 tot 24/11/06)

Omschrijving:

Voor dit gestructureerde product selecteerde Van Moer Santerre de sectoren van de hernieuwbare energie en water.

Portefeuille: o.b.v. Ethibel Register

Dit fonds belegt enkel in bedrijven uit het Ethibel Excellence Register van Forum Ethibel, hetgeen borg zou moeten staan voor een duurzame, sociaal verantwoorde en ecologische belegging. De portefeuille bestaat uit een vaste korf van 16 aandelen.

Toch komen we in deze selectie van aandelen 2 bedrijven tegen die betrokken zijn bij een controverse op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Naam bedrijf	Controverse	Bron
Veolia Environment	Bouw lightrail in Palestina: schending van VN resolutie	Zie hoofdstuk 'Andere controversiële praktijken in de portefeuille'
ABB	Kernenergie: Samenwerking bij de bouw van een kerncentrale in Roemenië	Zie paragraaf 'Bedrijven actief in kernenergie'

De aanwezigheid van deze bedrijven is te verklaren doordat kernenergie weliswaar een uitsluitingscriterium is, maar niet voor 100%. Bedrijven die slechts voor een beperkt deel van hun omzet betrokken zijn kunnen toch aanvaard worden. Wat Veolia betreft staat het voor Ethibel niet vast dat het hier om een schending van een VN-resolutie gaat.

Besluit Van Moer Santerre

Positief aan dit fonds is dat alle bedrijven onderworpen worden aan de MVI-criteria van het Ethibel Excellence Register.

Deze criteria sluiten bedrijven betrokken bij controversiële praktijken voor een groot deel uit. Maar zoals uit voorgaande vaststelling blijkt : niet allemaal.

Dexia

Dexia ontwikkelde in het verleden al enkele themafondsen met focus op alternatieve energie, telkens ging het om een gestructureerd product.

Dexia Clickinvest B Alternative Energy

(gestructureerd product) (inschrijvingsperiode: van 6 oktober 2004 tot 4 november 2004)

Portefeuille:

Dit gestructureerd fonds is gebaseerd op 12 bedrijven³⁷:

- » Suez
- » Enel
- » Endesa
- » Iberdrola
- » Daimler Chrysler
- » E.ON
- » RWE
- » General Electric
- » Exxon Mobil
- » Asea Brown
- » Siemens
- » Electrabel

Bijna de helft van deze portefeuille bestaat uit bedrijven met activiteiten in kernenergie.

“Dexia Clickinvest B Index Linked 6”

(gestructureerd product) (inschrijvingsperiode april/mei 2007)

Omschrijving:

Een compartiment van de bevek naar Belgisch recht Dexia Clickinvest B. De eventuele meerwaarde is gekoppeld aan de prestatie van ondernemingen die actief zijn in de sector van de alternatieve energie. De berekening van de meerwaarde is gebaseerd op het verloop van de DAX Global Alternative Energy index.

Portefeuille:

Deze index bevat bedrijven uit de sectoren³⁸:

- » Aardgas
- » Ethanol
- » Zonne-energie
- » Windenergie
- » Geothermische energie/ Hydro / Batterijen

In de voorstellingsfiche van dit fonds formuleert Dexia als volgt de missie van het fonds:

“De meeste energie die wij verbruiken komt momenteel voort uit fossiele brandstoffen, zoals

olie of steenkool. Onze geïndustrialiseerde maatschappij heeft er tot vandaag overvloedig gebruik en zelfs misbruik kunnen van maken, maar wordt ook geconfronteerd met een belangrijke uitdaging voor de toekomst ... Deze energiebronnen zijn immers niet hernieuwbaar en zijn belastend voor het milieu!

De belangrijkste uitdaging voor de komende decennia is het vinden van bestaande energievormen die een oplossing bieden voor het toekomstige tekort aan fossiele energiebronnen en tegelijk in energie voorzien zonder schade aan ons leefmilieu toe te brengen.”

Alhoewel dit fonds niet als duurzaam wordt gepositioneerd (het is niet terug te vinden op de website van de duurzame fondsen van Dexia), wekt deze formulering wel het vermoeden dat de bedrijven die in de gebruikte index zitten, tegemoet komen aan deze missie.

Van de drie bedrijven uit de sector ethanol (bio-brandstoffen dus), is één ervan Archer Daniels Midland. Uit de case hierboven beschreven, blijkt duidelijk dat dit bedrijf absoluut niet op een duurzame wijze biobrandstoffen produceert, en wel degelijk schade toebrengt aan het milieu.

Besluit Dexia

Dexia heeft al enkele fondsen op de markt gebracht die inspelen op de groeiende vraag naar investeringen in alternatieve energie.

Deze fondsen werden niet als duurzaam gepositioneerd of gepromoot. Het gebruik van de term ‘alternatieve energie’ en de missie bij het ‘linked 6’ fonds wekken het vermoeden dat belegd wordt in bedrijven die duurzame oplossingen bieden voor de huidige energieproblemen. Dit is onterecht. In hun portefeuilles zitten immers kernenergiebedrijven en bedrijven die via de productie van biobrandstoffen een negatieve impact uitoefenen op het milieu.

Delta Lloyd

Delta Lloyd Asset Management N.V. is de vermogensbeheerder binnen de Delta Lloyd Groep en houdt zich bezig met het management, beheer en administratie van onder andere beleggingsfondsen van Delta Lloyd en OHRA, vermogensbeheer ten behoeve van institutionele organisaties en de beleggingen van de werkmaatschappijen van Delta Lloyd N.V.

Delta Lloyd Milieutechnologie Fonds

Open fonds (Oprichting: 14-4-1997)

Omschrijving:

“Het Delta Lloyd Milieutechnologie Fonds belegt wereldwijd in beursgenoteerde bedrijven die technologische oplossingen ontwikkelen en aanbieden voor milieuproblemen. Alleen duurzame energiebronnen (wind, zonne-energie, brandstofcellen) en besparingen kunnen de afhankelijkheid van (milieuvervuilende) fossiele brandstoffen en kernenergie verminderen. Ook voor het dreigend tekort aan (drink)water en de groeiende afvalberg moeten technologische oplossingen worden gevonden. Een groeiend milieubewustzijn bij zowel consumenten als producenten en strengere internationale milieuwetgeving ondersteunen deze trend.”

Portefeuille:

Dit fonds bevatte op 31/03/2008 het volgende bedrijf³⁹ betrokken bij maatschappelijk betwistbare praktijken:

- » Danaher: ontwikkelt ook producten voor de wapenindustrie

Delta Lloyd New Energy Fonds

Open fonds (oprichting: 1-12-2000)

Omschrijving:

“Het Delta Lloyd New Energy Fonds belegt wereldwijd in beursgenoteerde bedrijven gericht op het ontwikkelen van nieuwe vormen van energieopwekking, -distributie en -opslag. Fossiele brandstoffen vervuilen het milieu; voorraden raken uitgeput. De ontwikkeling van alternatieve en duurzame energiebronnen en opslagtechnieken is eveneens noodzakelijk om in de wereldwijd groeiende energievraag te voorzien. Zo kan ook de westerse afhankelijkheid van olie worden verminderd. Door de digitalisering neemt de behoefte aan kwaliteitsstroom toe. Ook dit stimuleert de ontwikkeling van alternatieve energiebronnen. De wereldwijde liberalisering van de energiemarkt en de introductie van marktwerking bieden kansen aan aanbieders van nieuwe producten en diensten.”

Portefeuille:

Dit fonds bevatte op 31/03/08 de biobrandstofproducent Abengoa.

Beide themafondsen werden door Delta Lloyd vroeger onder de noemer duurzaam beleggen aangeboden. Momenteel hanteert men voor deze fondsen niet meer de term duurzaam beleggen, maar milieubewust beleggen. Volgens Delta Lloyd beleggen deze fondsen in bedrijven die oplossingen bieden op het vlak van water, vuur (energie), lucht en water. In tegenstelling tot fondsen die ze aanbieden onder de noemer ‘maatschappelijk verantwoord beleggen’ worden bij het ‘milieubewust beleggen’ geen uitsluitingscriteria gehanteerd.

Besluit Delta Lloyd

De termen maatschappelijk verantwoord, duurzaam en milieubewust doen vermoeden dat geïnvesteerd wordt in een duurzame samenleving.

Doordat de onderzochte fondsen evenwel geen uitsluitingscriteria hanteren is de kans desondanks reëel dat toch in controversiële praktijken geïnvesteerd wordt. De toegepaste investeringspraktijk toont immers aan dat ook geïnvesteerd wordt in bijvoorbeeld de wapenindustrie. Het is niet omdat één afdeling van een multinationale onderneming met alternatieve energie bezig is, dat een andere afdeling niet met vernietigende wapentechnologie bezig kan zijn.

5. Bijlagen

Bijlage 1: Soorten klimaat- en alternatieve energie fondsen

Open beleggingsfondsen

- » Kapitaalsgarantie: nee
- » Inschrijfperiode: onbeperkt
- » Beleggingstermijn: onbeperkt
- » Beleggingsuniversum: is gebaseerd op een universum van bedrijven dat voldoet aan een aantal ESG-criteria (Ecological, Social, Governance); het universum kan wijzigen doorheen de tijd, afhankelijk van de score van de bedrijven op de duurzaamheidscriteria
- » Portefeuille: bestaat uit een selectie van dié bedrijven die op dat moment goede financiële resultaten kunnen voorleggen.
- » Rendement: hangt af van de beursprestaties van de bedrijven die op dat moment in de portefeuille zitten; het rendement kan sterk schommelen, afhankelijk van het beursklimaat en de graad van risico van het fonds.

Gestructureerde producten

- » Kapitaalsgarantie: ja
- » Inschrijfperiode: beperkt (1 maand)
- » Beleggingstermijn: staat vast, bv. 5 jaar, of 8 jaar
- » Beleggingsuniversum: bestaat uit een korf van een beperkt aantal bedrijven uit enkele specifieke sectoren. Deze portefeuille verandert niet doorheen de tijd.
- » Portefeuille: valt samen met het beleggingsuniversum
- » Rendement: het maximaal te behalen rendement staat op voorhand vast, is m.a.w. geplafonneerd; het rendement dat gerealiseerd wordt op het einde van de beleggingstermijn, hangt af van de prestaties van de korf bedrijven.

Bijlage 2: Eindnoten

- 1 Natural Gas, Climate Solution. WWF's vision for 2050, © 2007 WWF
- 2 Visietekst BBLV over biobrandstoffen n.a.v. de Dag van de Aarde 2007
- 3 Wervel dossier, opiniestuk energiegewassen, maart 2007, blz. 24
http://www.wervel.be/downloads/opiniestukenergiegewassen_brochure_definitief.pdf
- 4 Wervel dossier, opiniestuk energiegewassen, maart 2007, blz. 26
http://www.wervel.be/downloads/opiniestukenergiegewassen_brochure_definitief.pdf
- 5 Milieuorganisaties presenteren lijst van 'goede' en 'foute' biomassa
<http://www.natuurenmilieu.nl/page.php?pageID=80&itemID=3324&themaID=8>
- 6 WWF: Towards a harmonised sustainable biomass certification scheme
http://www.wwf-species.org/about_wwf/where_we_work/europe/what_we_do/epo/index.cfm?uNewsID=109100
- 7 RAN, RainForest Agribusiness Campaign
http://ran.org/fileadmin/materials/rainforest_ag/ag_conditions_factsheet.pdf
- 8 http://ran.org/media_center/news_article/?uid=2438
- 9 Reuters, 2006, "Company Profile For D1 Oils PLC"
<http://uk.reuters.com/investing/quotes/companyProfile?symbol=D00.L>
- 10 GRAIN, 2007, "Jatropha – the agrofuel of the poor?"
<http://www.grain.org/seedling/?id=480>
- 11 D1 Oils, 2007, "Planting programme"
<http://www.d1plc.com/agronomyPlanting.php>
- 12 D1 Oils, 2007, "Planting programme"
<http://www.d1plc.com/agronomyPlanting.php>
- 13 <http://www.d1plc.com/aboutSustainable.php>
- 14 David Smith, "Western Australia bans Jatropha Curcas", Biofuel Review, 31 May 2006.
<http://tinyurl.com/2ya3cm>
- 15 GRAIN, 2007, "Jatropha – the agrofuel of the poor?"
<http://www.grain.org/seedling/?id=480>
- 16 Newindpress.com, 2007, "Private companies eye fertile land"
<http://www.newindpress.com/NewsItems.asp?ID=IEQ20070403005640&Page=Q&Title=ORISSA&Topic=0>
- 17 Navdanya, 2007, "Biofuel Hoax: Jatropha and land grab"
<http://www.navdanya.org/news/5dec07.htm>
- 18 Biopact, 2007, "Myanmar to create biofuel plantations on 3.25 million hectares"
<http://biopact.com/2007/05/myanmar-to-create-biofuel-plantations.html>
- 19 Navdanya, 2007, "Biofuel Hoax: Jatropha and land grab"
<http://www.navdanya.org/news/5dec07.htm> en
<http://www.thehindubusinessline.com/2007/10/10/stories/2007101050390800.htm>
- 20 New Energy Finance, 2007, "D1 Oils India operations under threat over jatropha controversy" (14/8/2007)
- 21 <http://www.greenpeace.org/belgium/nl/campaigns/nucleair/problemen>
- 22 Greenpeace over de 4e generatie kerncentrales
<http://www.greenpeace.org/raw/content/belgium/nl/press/reports/kernenergie-4de-generatie.pdf>
- 23 E.On en kernenergie
http://www.eon-kernkraft.com/EONKERNKRAFT_eng.jsp
- 24 Fortum en kernenergie
http://www.fortum.com/dropdown_document.asp?path=14022;14024;14026;14043;14070;14071;41962;41965
- 25 ABB en kernenergie: Collaboration between ABB and Ansaldo Nucleare leads to the start-up of Cernavoda's nuclear power plant in Romania
<http://www.abb.com/cawp/seitp202/7526982cc3b3c002c125731d003a6f11.aspx>
- 26 FPL en kernenergie
http://www.fpl.com/environment/nuclear/nuclear_power_serves_you.shtml
- 27 Kansai en kernenergie
http://www2.jnes.go.jp/atom-db/en/general/atomic/ke02a13/info_1.html
- 28 Electricité de France en kernenergie
<http://www.edf.com/12025i/Home-fr/EDF-Energies/Nuclear-power.html>
- 29 General Electric en kernenergie
<http://energies.edf.com/120205i/Accueil-fr/la-production-delectricite-EDF/-nucleaire.html>
- 30 Greenpeace: fiche over groene stroom ranking

- 31 jaarverslag ASN beleggingsfondsen 2006, blz. 21
- 32 Syngenta en GMO
http://www.syngenta.com/en/about_syngenta/biotech_btcorn_intro.aspx
- 33 Danaher jaarrapport, blz.18
http://www.danaher.com/pdf/ar_06.pdf
- 34 Fortis L Fund Equity Environmental Sustainability World
http://www.sri.fortis.com/nederlands/sri_sust_themes_energy.asp
- 35 Triodos Values Pioneer Fund, halfjaarverslag juni 2007, blz. 18
http://www.triodos.be/be/static/pdf/benl_sicavI_Pioneer_HJV.pdf
- 36 Van Moer Santerre: Clean Energy,
<http://www.ethibel.org/pdf/VMS%20Clean%20Energy%20brochure%20NL.pdf>
- 37 Dexia Clickinvest B Alternative Energy
http://www.dexiainvestor.be/funds/report_year/JVclickb.pdf#pagemode=none&view=FitBV
- 38 Dexia Clickinvest B Index Linked 6
<http://www.dexiainvestor.be/docs/newproducts/20070412ClickBIndexLink6-n.pdf>
- 39 OHRA Milieutechnologie Fonds N.V., jaarverslag 2006, blz. 26
<http://www.fondsvisie.nl/pdf/files/2006%20JV%20Thema.pdf>
- 40 OHRA New Energy Fonds N.V., jaarverslag OHRA fonds 2006, blz. 116
<http://www.fondsvisie.nl/pdf/files/2006%20JV%20Thema.pdf>